

JONGENS VAN
STAVAST

P. J. RISSEEUW

16

G. F. CALLENBACH
UITGEVER NIJKERK

Jongens van Stavast

Penteekeningen van
Roeland Koning

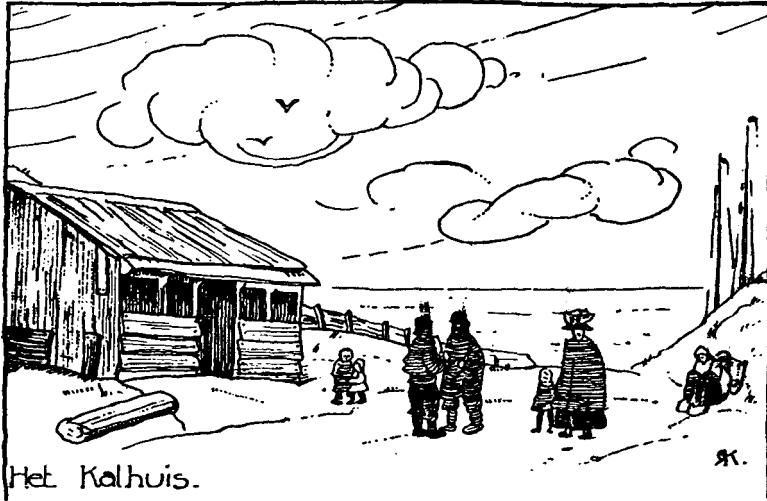

Jongens van Stavast

door P. J. Risseeuw

G. F. Callenbach - Uitgever - Nijkerk

I. HET VERTREK NAAR SOOLS

Een aêre ¹⁾ keer, zeun!" zei de reeder Arend Koek lachend tegen den jongen Jan Ros, een flinken Scheveningschen visscherszoon.

De diepe teleurstelling wel bemerkend, die zich duidelijk liet lezen op het blozende gezicht van den jongen visscher, zei hij nog eens: „Ik 'eb nou al maats genoeg — een aêre keer dan!"

Teleurgesteld ging de jongen heen — half en half had hij 't al verwacht.... maar toch had hij nog de heimelijke hoop gevoed, dat hij gemonsterd zou worden bij schipper Arie Bruin, die voor zijn reeder,

¹⁾ Andere.

Arend Koek, onverwijd naar Sools, een dorpje in Engeland, moest afvaren, teneinde een pakket brieven te halen voor een Amsterdamsch Koopmanshuis.

Al lang had hij gehoopt, óók eens voor zoo'n buitenkansje in aanmerking te komen — 't was weer eens wat anders dan visschen en 't leverde heel wat meer op ook! En vooral, nu er hardnekkig oorlogsgeruchten de ronde deden.

Daar viel zeker wat te beleven!

De handen in de wijde broekzakken, slenterde hij het erf van Arend Koek af — liep niet aanstonds naar huis, doch wendde zich in de richting van de Kerkwerf. Daar — onder aan 't heerenhuis ¹⁾, in 't kalhuis ²⁾ zou hij misschien nog wat nieuws hooren.

Al spoedig had hij 't houten huisje bereikt. Hij had niet misgedacht: een aantal oude visschers stond er, met de korte pijpjes in den mond, in ernstig gesprek. Ze dampden stevig tegen de kou — 't liep tegen Kerstmis en de wind zat in 't noorden.

Toen Jan Ros onder 't groepje ook Cornelis Spaans ontdekte, had hij 't liefst rechts-om-keert willen maken, doch dat ging slecht meer. 't Was nu eenmaal zoo, dat Cornelis hem was vóór geweest bij Arend Koek. Daar viel niets meer aan te doen!

„Ha, Jàn!” riep Cornelis hem toe, „ga je mee naar Engeland? 'k Zou maar thuis blijven, maat! We krijgen oorlog met de Engelschen!”

¹⁾ Nu hotel Zeerust.

²⁾ Een houten huisje, gemaakt van gesloopte Scheveningsche bommetjes, de „visscherssociëteit”.

Jan's gezicht verstrakte — waar was die plagerij voor noodig?

„Als je soms niet d'urft. . . .” smaalde hij, „dan wil ik met gemak je plaats overnemen. . . .”

„Vast niet!” pochte Cornelis, trotsch op zijn eerste monsterring voor den brievendienst. ¹⁾

„De Engelschen zullen ons geen kwaad doen. . . .” suste de oude Jan Hartevelt. Hij had altijd goed met Engeland kunnen opschieten. Herhaaldelijk kwamen de visschers van beide landen met elkaar in aanraking. „Héé. . . .!” schreeuwde Cornelis plots, terwijl hij buiten het kalhuis stapte en een verren voorbijganger wenkte.

En nog eens riep hij: „Héé. . . . Pieter Baak. . . . kom es hier!”

De lantaarnopsteker draalde even, doch wendde zich toen gehaast naar 't kalhuis toe.

„Wat moet je. . . .?” riep hij ongeduldig.

„Heb je al wat gehoord van den oorlog?”

Ook de anderen zagen den lantaarnopsteker vragend aan.

Pieter Baak trok een gewichtig gezicht, in 't streevend gevoel, dat men hem zoo vaak om nieuws vroeg —. Hij was er ook niet weinig trotsch op, dat hij geregeld de 's-Gravenhaagsche Courant las.

„Vast en zeker, menschen!” voorspelde hij.

„Frankrijk is met Engeland in oorlog. . . . De Fransozen gaan de Amerikanen helpen en wij hebben veel

¹⁾ In vroeger jaren deden de Scheveningsche visscherspinken herhaaldelijk dienst als koeriers, zoowel voor de regeering als den handel.

handel met Amerika. Ik heb al gehoord, dat Engeland ons den oorlog verklaard heeft. . . .”

„Nou, maar *wij* gaan vast naar den overkant. . . . dan weten we meteen, of 't waar is,” zei Cornelis wat opgewonden.

„'k Mot eerst zien, of je nog terugkomt. . . .” waarschuwde de lantaarnopsteker, „dan zullen we verder praten, maat!”

Hij wuifde met de hand en vervolgde gehaast zijn weg. . . .

Op den eersten Kerstdag van het jaar 1780 vertrokken ze naar Sools: Schipper Arie Bruin en de matrozen Arie Dijkhuizen, Michiel Pronk en Cornelis Spaans.

„Hou je taai, mannen,” zei Arend Koek.

„Ga met God, mannen,” zei Ds. Van Steeneveld, die naar buiten kwam, toen het viertal na kerktijd zijn pastorie passeerde.

„Dank je, Dominee.”

De vrouwen en familieleden togen mee naar het strand. Het was, alsof het oorlogsgerucht neerslachtig op de stemming werkte. . . .

„Vrede op aarde”: — Ds. Van Steeneveld had er dezen morgen nog zoo ernstig over gesproken en God gesmeeft of het Hem behagen wilde, het oorlogsgevaar af te wenden. . . .

Ernstig had hij ook gewaarschuwd tegen den geest van den tijd — den revolutiegeest, die uit Frankrijk ook onze grens was overgekomen.

Ds. Van Steeneveld sprak naar het hart van de Scheve-

waren zij spoedig uit het gezicht verdwenen....

ningsche bevolking, die van oudtijds Oranjegezind was. De erfstadhouder, Willem V, hoewel geen krachtige figuur, was een graag- en veel geziene gast te Scheveningen. Meermalen sprak hij tot de visschers persoonlijk en altijd deelde hij mee in hun lief en leed.

Vol moed begaven de mannen zich naar de pink — nageoogd en nagewuifd door vele familieleden en vrienden, waren zij spoedig uit het gezicht verdwenen. . . .

Wat zouden zij ondervinden en hoe zouden de Engel-

schen hen ontvangen.... als vrienden of — als vijanden?

Precies vier en twintig uur later kregen ze land in zicht, dank zij den oostenwind, die de reis zoo voorspoedig had doen verlopen.

Schipper Arie Bruin wreef zich in de handen.

Slechts één pink hadden ze gepraaid — het was de hoeker „Johanna Hogenraad”, stuurman Klaas Ros, de vader van Jan.

„Is me zeun an boord?” schreeuwde deze, heimelijk hopen, dat dit buitenkansje niet aan Jan ontgaan was.

„Je zeun is bij z'n moeder!” schreeuwde Cornelis terug.

„Alles wel an boord?” vroeg nu schipper Arie Bruin met een uithaal.

„Alles wèèèl!” luidde het antwoord.

Daarna sneed de pink door het water — recht op het doel af.

Toen — land in zicht!

Engeland!

Cornelis' hart popelde.

Tevergeefs poogde de stuurman het Jan-maatje te kalmeeren.

Cornelis wilde niet weten van angst. Ze zouden hem daar toch zeker niet opeten! Ze kwamen toch brieven halen, waar de Engelsche kooplui zelf belang bij hadden!

Arie Bruin tuurde, met de hand boven de oogen, naar

de Engelsche kust. Ja — dat was Sools — hij herkende den toren. Toch kon hij een onrustig voorgevoel, dat hem bij 't vertrek reeds had geplaagd, niet onderdrukken.

Wat was dat voor een samenscholing van menschen bij de haven?

Zeker niets bijzonders op 't *land*, want er werd gewezen en alleen gekeken naar zee.... naar *zijn pink*....!

„Maats,” zei hij, „ik geloof niet, dat we van pas komen.... ik vertrouw 't zaakje niet....”

Zijn gezicht stond nu zóó ernstig, dat zelfs Cornelis zijn mond hield. Ook de anderen, Michiel Pronk en Arie Dijkhuizen, keken ingespannen naar de kust.

„Vooruit — geen half werk — we gaan er op af!”

In de haven laat Michiel Pronk het anker vallen.

Niemand spreekt meer een woord — allen wachten de komende dingen af.

Wat kwam daar aan?

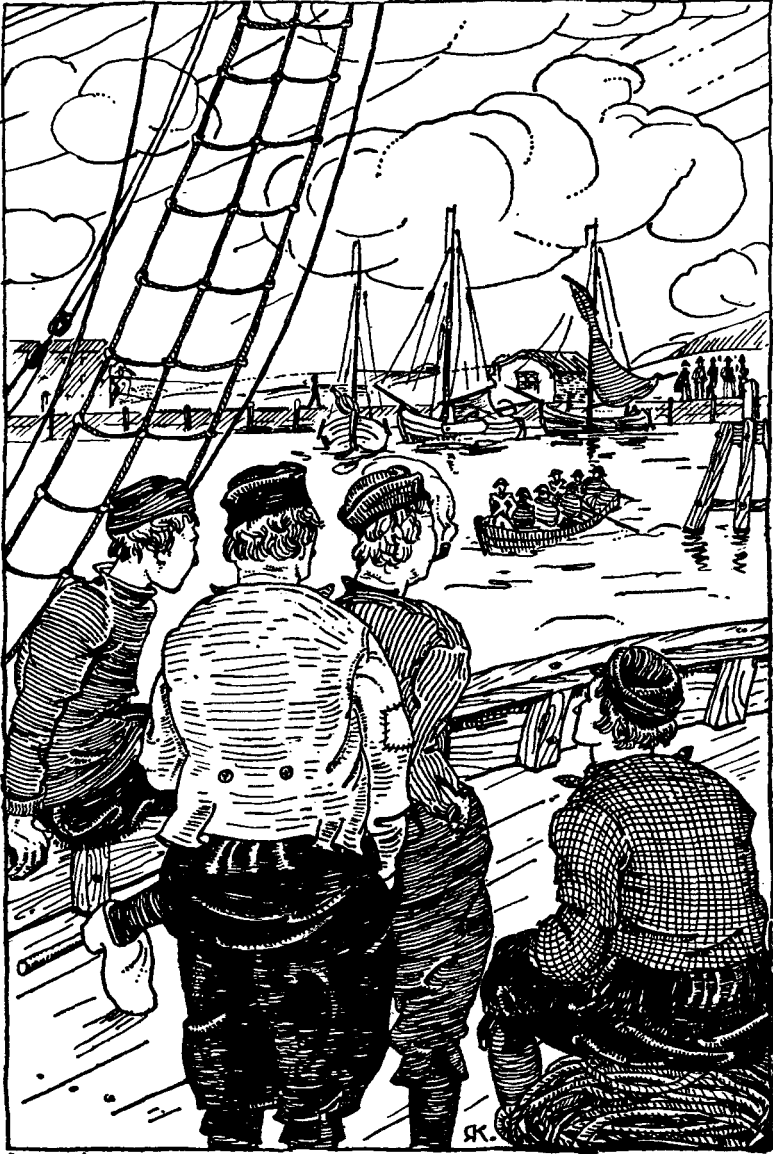
Een roeiboort!

„Soldaten....!” zegt Arie Bruin somber. „Nou zal je 't hebben.”

„Good day.... good day....” roept hij in gebroken Engelsch de aankomenden tegemoet, uiterlijk zoo kalm mogelijk.

„Good day.... wie kom van Scheveningen, for Mr. Stonley....”

Geen antwoord.

Wat kwam daar aan?

Met ferme slagen komt de boot nader.
„Wat een bullebijters,” gromt Cornelis Spaans.
„Hou je mond,” snauwt Arie Bruin hem toe.
„Good day . . . ! Wie kommen from Scheveningen . . .”
begint hij z'n koeterwaalsch weer opnieuw . . .
Maar als de boot gemeerd is, steekt de Engelsche be-
velhebber z'n hand op en stapt bedaard over op de
pink.
„From Holland?” vraagt hij streng.
„Jes, Sir!”
Arie Bruin tikt beleefd aan z'n zeemanspet. „Wie kom
van Scheveningen, voor Mr. Stonley . . .”
De overste grijnst.
„You are my prisoners . . . ,”
Arie Bruin haalt de schouders op begrijpt er niets
van.
Tegelijk klimmen nu ook de andere soldaten over en
hun gezichten verraden niet veel goeds.
Aan den kant scholen groepjes menschen samen, die
met belangstelling den afloop gadeslaan.
„Joe sijn mij gefangen!” probeert de Engelschman zijn
woorden in half Duitsch, half Nederlandsch te ver-
duidelijken. „Wie have oorlok! You understands? U
bekraip: Oorlok, óórlók!?”
Hij maakt een beweging van schieten.
Ja, ze begrijpen het bèst — en weten nu wel, dat ze
niet als vrienden ontvangen worden!

„Daar zitten we nou” zei de stuurman, Arie
Bruin, mismoedig, toen de militairen waren afge-

trokken op twee na, die op de pink achterbleven ter bewaking.

Hoewel hij niets liet bemerken, vond Cornelis het zoo héél erg niet. Bovendien — 't zou zoo'n vaart wel niet loopen — ze mochten op hun pink blijven en — 't was toch wel eens meer gebeurd dat men eerst een onderzoek instelde, als er oorlogsgevaar bestond! En anders....! Hij had die twee bewakers eens opgenomen....

Doch zelfs voor den braniemaker Cornelis Spaans was het nieuwtje er gauw af.

's Avonds werd de wacht afgelost en zoo ging 't maar door — geen schijn van kans op eenige verandering. Den volgenden middag trok Arie Bruin de stoute schoenen aan en vroeg den „kaptein” te spreken.

Die kwam op zijn verzoek uit het loodsje.

„We will walk . . . lóópen . . . one! two! één, twee . . .”

Hij marcheerde over het dek en wees naar den kant. De „kaptein” keek zuinig en verliet zonder de gevraagde toestemming te geven de schuit. De bemanning rookte in afwachting pijp na pijp — hun tabak begon al aardig te slinken. Eerst tegen den namiddag kwam er wat leven in de brouwerij. Een aantal militairen kwam regelrecht op de pink af.

„Straks douwen ze ons nog in 't cachot . . .” vreesde Arie Bruin.

Cornelis trok ongeduldig met z'n schouders. Hij wilde er niet altijd tegenin gaan — maar in z'n hart vond-ie den stuurman toch een zwaarmoedig mensch . . . Zóó kwam hij toch zeker niet bij moeder de vrouw terug!

Cornelis deed een ferm haal aan z'n pijp en blies groote rookwolken in de richting van de aankomers. Wie hadden ze daar nou bij zich? 't Leek wel een vogelverschrikker! Een klein mannetje met gouden ringen in z'n ooren en een ruw, verweerd gezicht — z'n neus was bijkans weggevreten door een of andere ziekte.... ook had hij maar één oor. Hij gluurde valsch door z'n spleet oogjes.

„Mooi gezelschap....” bromde Michiel Pronk.

Maar al spoedig bleek de bedoeling, die ze met dat heerschap hadden.

Jan-zonder-neus, zooals Cornelis hem al ras had gedoopt, verstond blijkbaar eveneens de kunst van varen. Kort en zakelijk gaf hij de aanwijzingen.

Meedoogenloos begonnen de soldaten het schip te ontakelen. Eerst het roer.... toen het zeil....

Cornelis beet zich op de lippen van kwaadheid. Hij zou dien schijnheiligen wratten-vent graag een flinken por in z'n ribben gegeven hebben.

— Ja.... nou mochten ze aan land.... nou konden ze vrij een wandelingetje maken.... en dan terug naar hun afgetakelde schuit, die nu eerst recht een gevangenis werd. Bij voorbaat werd hun alle kans op ontvluchten belet.

„You can walk.... Jij ken loop.... op het wal.... not long. . . a halve our.... dirtik minit!”

De „kaptein” wees naar den kant.

„Loop naar je grootje met je ditik minit!” viel Cornelis uit.

Met een glimlach nam Jan-zonder-neus afscheid....

Uit protest bleven de mannen op hun pink en gebruikten hun water en brood, bijna zwijgend.
De stemming ging er niet op vooruit!

Het was Oudejaarsavond 1780.
Een triestige, koude Decemberavond.
In de oude kerk te Scheveningen klonk het ernstige woord van Ds. Van Steeneveld.

Het was een weemoedig Oudejaar, want ieder was verontrust over het lot van het viertal, dat zoo welgemoed naar Sools was vertrokken — nog door Klaas Ros was gepraaid — en dat niet was weergekeerd, hoewel de hoop bij velen telkens weer verlevendigde.

„Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen.”
Buiten loeide de koude noordoostenwind. . . .

Vanuit deze dorpskerk steeg een vurig gebed op tot God, nu de gedachten zich vermenigvuldigden.

Wat zou 't nieuwe jaar brengen?

Oorlog met Engeland. . . . vijandelijkheden aan de kust? Kapers, die hun visscherspinken zouden rooven? Armoë. . . .?

„Ook de haren uws hoofds zijn alle geteld.”

Ds. Van Steeneveld sprak zijn gemeente moed in. God was er toch. Zij hadden toch een Vader in den hemel? Aan het einde van den dienst bad hij nog in het bijzonder voor de broeders, die nog niet waren teruggekeerd — of het God den Heere behagen wilde, hen te verblijden door Zijn daden en al hun vreeze te beschamen.

Den volgenden morgen was het Nieuwjaar. Een koude Januarimorgen — en nòg was er geen verblijdend nieuws over de mannen uit Sools. . . .

„Alevenwel is het Oudejaarsavond. . . .” zei Arie Bruin met plechtige stem en hij opende het bijbeltje om „het gebed van Mozes, den man Gods” te lezen.

Daar zaten ze, vier sterke kerels, stil te luisteren naar de langzame, monotone stem van den stuurman, die den Oudejaarsavondpsalm las. . . .

Was het wonder, dat ook hier de gedachten zich vermenigvuldigden?

Cornelis had er zoo vast op gehoopt met een dikke beurs vóór Nieuwjaar terug te zijn. . . .

De anderen dachten aan hun vrouw en kinderen. . . . Ze gingen maar vroeg ter kooi. . . .

Doch wie spoedig insliep: Cornelis Spaans zéker *niet*. Hij had de laatste dagen niet meer zoo veel en zoo overmoedig gespróken, maar zooveel te meer gedacht! Hij peinsde z'n hoofd suf.

Zich maar schikken in z'n lot? Voor zoover 't al niet anders kòn!

Uren lang stond hij met z'n gezicht van de landzijde afgewend, in zee te turen.

Daar, aan den overkant, lag Scheveningen. . . . de Hollandsche kust. . . .

Daar zat z'n Moeder in angst. Z'n Moeder, bij wie hij zoo gaarne eens een flinke som had thuis gebracht. . . .

Geld voor brandstof, voor brood en kleren. . . .

Soms was het erg mistig. En het is de *mist* geweest, die

hem op een stout plan bracht.

De gevreesde, gevaarlijke mist werd op dat oogenblik de redder uit den nood.

„Als 't God beliefd. . . .” dacht hij er direct bij, want de laatste dagen had hij wel een toontje lager leeren zingen.

Hij *wist* wel, wat zijn karakterfout was. . . .

Moeder had al zoo vaak haar hoofd geschud.

Zijn Moeder was een geloovige Christin. — Van zijn Moeder kon hij 't wel hebben. . . . omdat zijn Moeder zelf zooveel moed had en zoo hard werkte.

Haar was niets te veel — doch ze deed ook niets zonder God. . . .

Had hij 't karakter van zijn Moeder?

Oom Teun had 't wel eens gezegd. Had hij ook 't *geloof* van zijn moeder?

Cornelis was eerlijk — hij wist wel, hoe vèr hij vaak van God leefde. Doch het was in deze dagen, die werkloos voortgingen, alsof zijn hoofd met gedachten werd overstelpt. . . .

En sinds hij voor zichzelf, zonder er nog een van de anderen deelgenoot van te maken, het groote, geweldige plan had uitgedacht, veerde zijn even ingezonken moed en energie weer op.

Het was dien avond een kort gebed: „Heere, help ons” — maar het was een diepe zucht om verlossing, — toen sliep hij ten leste in.

Bij wijze van Nieuwjaarsgroet kwam Jan-zonder-neus den volgenden dag, vergezeld van een paar soldaten,

op een groot stuk papier aantekenen, wat er nog aan boord was overgebleven, waarna alles aan land werd gebracht. Doch zoo slim was Jan-zonder-neus niet, of Cornelis had het kompas zóó verstopt, dat hij 't alleen kon vinden.

Dat gaat je wrattenneus voorbij. . . . leelijke galei-boef. . . . dacht-ie, toen de algeheele uitdragerij was afgeloopen.

„Zeg. . . . hééla!” riep Michiel Pronk hem na en liet een handvol Hollandsche tabak zien.

„Very good. . . .” grijnsde de man en hield z'n hand op.

„Ben je heelemaal. . . .” wou Cornelis al roepen, doch Michiel trok schielijk z'n hand terug.

„Why? Waaron?” vroeg hij aan Jan-zonder-neus.

„We must óók an land?”

Jan knikte.

„Perhaps in the prison?” ¹⁾ Jan knikte nog eens, nu stilliger.

Michiel gaf de tabak. Hij wist nu genoeg.

In de gevangenis! Dat zou dus het einde zijn van dit uitstapje. . . .

Jawel! Jazéker! Hij wou nog liever!

„Wij zijn overgegeven in de handen van onzen vijand,” zei de stuurman troosteloos.

„Ik zit nog niet in de gevangenis, wat jij — Spaans?”

„O — dat dacht ik zoo — en ik ben niet van plan er heen te gaan ook!”

¹⁾ Misschien in de gevangenis?

„Wou jij soms naar den overkant zwemmen?” klonk 't spottend uit den mond van schipper Bruin.

„Als de wind west is, laat ik me drijven op m'n vet!” zei Cornelis.

„Maatje, maatje. . . . heb je nog niet genoeg geleerd in je gevangenschap?”

Cornelis verbeet een scherp antwoord.

Dien avond vond hij steun voor z'n plan bij Michiel Pronk.

Morgen zouden ze er Arie Dijkhuizen over spreken en dan moest de schipper maar kiezen of deelen!

2. DE VLUCHT

Het was Vrijdag 5 Januari. Weer was de vroege avond gedaald.

Bij een walmende kaars zat het viertal bijeen.

Cornelis had Michiel al eens aangestooten — hij als oudste, had op zich genomen den schipper over te halen.

„Wat zou je der van denken, schipper —” begon deze kalm weg, „als we 'er zoo gauw mogelijk tusschenuit trokken?”

Arie Bruin keek den matroos bij de walmende vetkaars recht in 't gezicht. Meende hij het?

„Wij zijn 't hier al lang zat. . . . en 't wordt er niet beter op. Die Jan-zonder-neus doet mij te geheimzinnig. . . .”

„Wou je die keet ¹⁾ soms in de lucht laten vliegen?” vroeg de schipper smalend.

¹⁾ De loods van de bewakers.

„Als dat kon. . . .” ging Michiel onverstoorbaar voort, „dan zou ik daar wel effe voor voelen. . . . Maar ik dàcht zoo, de schipper zal ook wel naar moeder de vrouw verlangen. . . . net als ik en net als de andere maats. . . .”

„We hebben toch geen roer en geen zeil. . . . hoe wou jij nou vluchten met een afgetakeld schip en een wacht, die dag en nacht op den uitkijk staat. . . .”

„We hebben 'er is over nagedacht. . . .” viel Arie Dijkhuizen z'n maat bij. Op hun uitdrukkelijk verzoek mengde zich Cornelis nog niet in het gesprek. De schipper mocht hem nu eenmaal niet en als hij bemerkte, dat 't heele plan van 't jonge maatje was uitgegaan, dan deed-ie zéker niet mee. . . .

„Kijk” — begon Michiel Pronk weer —, „kijk — we hadden gedacht. . . . — Stt! stt!”

Cornelis stak z'n hoofd naar buiten.

Schoof daar een boot voorbij?

't Was stik-donker — tòch hoorde hij zacht riemen-geklots.

„Als 't die vermaledijde oorenvent niet is. . . .” mompelde hij en kroop op handen en voeten over 't dek. Niet ver van de pink meerde het bootje, op de plaats, waar de schuit van Jan-zonder-neus altijd lag.

„Als ik 't niet dacht. . . . zoo'n spion! Wacht maar, mannetje, overmorgen zal je leelijk op je halven neus kijken!”

Spoedig was hij terug in den kring.

„Hij is al voorbij. . . . ga je gang maar! 't Was natuurlijk die aartspion weer!”

Ze staken hun hoofden bij elkaar — ook de schipper luisterde nu met belangstelling naar den voorslag van Michiel Pronk.

„Zie je. . . . morgen is 't Driekoningen. . . . Je zal zien, dat de wacht dan weer stiekum naar de herberg gaat. Dat hebben ze Nieuwjaarsavond ook gedaan. En dan moeten we onzen slag slaan. Morgenochtend koopen we voor 't laatste geld brood en probeeren we nog een extra kruik water te putten. . . .” Z'n stem ging over in bijna fluisteren.

„Als ze goed en wel weg zijn — sluipen we stiekum van boord en gaan heel voorzichtig naar de schuit van Jan-zonder-neus en dan. . . . je begrijpt me. . . . 't Is geen groote boot, maar 't is er een met flinke riemen. En dan roeien, jongens! Uit allemacht naar den overkant, naar moeder de vrouw!”

Cornelis' oogen tintelden van spanning. Hij had de vlucht al heelemaal in gedachten beleefd, en droomde er 's nachts aanhoudend over.

„'t Is veel gewaagd, maats. . . .” zei de schipper, na eenig zwijgen. „De zee is rauw om dezen tijd en dan zonder zeil. . . . zonder eten bijna. . . . De dagen zijn kort en de nachten lang. . . . 't Is véél gewaagd. . . .” Hij eindigde met een zucht: „Maar as 't dan mot, dan mot 't maar.”

Op handen en voeten kroop Cornelis langs den wal-kant achter Michiel aan. Het brood hield hij kramp-achtig tegen z'n borst gekneld.

Toen hij omzag, hoorde hij opeens de wacht in 't geweer.

„Loopen — loopen....!” schreeuwde hij schor, met een stem zonder klank.... „Ze komen ons achterna....!”

Hij struikelde, terwijl de anderen hem voorkwamen. In 't diepste duister tastte hij naar 't gevallen brood.... Dan, radeloos, vlóóg hij verder, zonder zich om hun eenigen mondvoorraad te bekommeren.

Hij hoorde, hoe de schipper riep: „Afzetten!” en daarna het geluid van de voortschuivende boot.

„Wacht eve! Schipper.... Maats! Ik kom al.... ik kom al....!”

Het angstzweet brak hem uit. Achter hem hoorde hij de soldaten. Toen — een sprong....

„Au!”

Hij schrok wakker en wreef onwillekeurig aan z'n hand.

Had—ie—ge—droomd?

Hij zuchtte diep van verlichting en luisterde dankbaar en tevreden naar het regelmatige regengetikkel op het dek....

Morgennacht....! Morgenavond.... dan zou 't er spannen.

Het kostte Michiel Pronk den volgenden morgen nog heel veel moeite, een extra brood te bemachtigen.

Gelukkig, dat het Driekoningen was — zelfs de bewakers waren milder gestemd dan anders.

Cornelis hield het bootje van Jan-zonder-neus gestadig in 't oog.

Zou-d-ie nog uitvaren vandaag? Dat zal wel niet — hij zou ook z'n aandeel in de herberg wel niet willen missen, dacht hij.

„Zuinig met 't brood, maats!” waarschuwde Michiel.
„Half rantsoen — denk er aan — we moeten uitsparen.”

Dat was heel wat vóór Cornelis, om z'n grage tanden weer uit het malsche brood terug te trekken. Maar hij deed het met vreugde — want zijn plan — zijn eigen plan, zou volvoerd worden!!

Tegen den middag wees Michiel hem een doornstruik, een meter of vijftig verder. . . .

„Daar zit 't brood. . . .” fluisterde hij.

De laatste inspectie was in aantocht. Ook Jan-zonder-neus was nog druk bezig op zijn schuit. Morgen was het Zondag, dus haalde hij er 't noodige nog uit.

„Jammer!” dachten de maats.

Ze trachtten zich een zoo kalm mogelijke houding te geven — niemand mocht iets bemerken. Het viel hun nauwelijks op, hoe stil de stuurman den geheelen dag was. Ze kregen nauwelijks antwoord op hun vragen, doch ieder was zóó met het ontvluchttingsplan bezig, dat ze er geen aandacht aan schonken.

De schipper had toch toegestemd?

's Morgens was er een zware zeedamp komen opzetten — dat gaf moed.

Maar, helaas, tegen twee uur was de hemel snel opgeklaard.

Er was een stil gebed in het hart van de mannen — een gebed om mist — anders hun grootsten vijand en nu. . . . God gawe deze uitkomst.

Tegen vier uur werd het al donker en Cornelis kon nauwelijks z'n vreugde onderdrukken, toen langzaam aan de hemel betrok. . . .

„De mist komt terug, maats! We hebben geluk!”

„En Jan-zonder-neus is al naar huis!” zei Michiel Pronk hoopvol. . . .

Al driemaal had Cornelis het kompas uit zijn schuilhoek te voorschijn gehaald en het dan even snel weer opgeborgen.

Hij had nooit geweten, dat een korte winterdag zóó lang kon duren.

De spanning steeg en was voelbaar in de wijze, waarop ze elkander toespraken — soms stil vertrouwelijk, dan weer kort, bijna korzelig.

Zoo daalde de duisternis.

Hun oogen tuurden strak naar den wal.

In de herberg flakkerde al het schijnsel der olielamp — het zat er nu reeds vol.

Doch vóór zeven uur, als ook de wacht zich waarschijnlijk wel zou laten verleiden haar post te verlaten, dorsten ze geen aanstalten te maken.

Cornelis had toestemming gekregen tegen halfzeven het terrein te verkennen.

Schipper Arie Bruin zat op het achterschip in diep ge-

peins. Er woelde een heftige tweestrijd in hem: Gaan of — blijven.

Telkens weer wilde hij zich wijs maken, dat het laf was hier alleen achter te blijven, doch dan weer stormden alle vertwijfelingen van het roekelooze ontvluchtingsplan op hem aan. Hij kende de gevaren der zee beter dan de maats.

Wie had het ooit in z'n hoofd gehaald, de ruwe Noordzee in 't hartje van den winter met een open roeiboot over te steken? Bijkans zonder eten en . . . zonder zeil? 't Was God verzoeken.

Hij kon z'n geweten niet tot rust brengen. Liepen ze niet uit den weg des Heeren? Konden ze voor dergelijke waaghalzerij den zegen Gods afsmeeken? Hij dacht aan zijn vrouw en kinderen. Ze zaten hier toch nog veilig — de Engelschen zouden hen hoogstens nog gevangen kunnen houden, totdat . . . Maar dan weer kwelde hem, evenals de anderen, de gruwzame gedachte aan een langdurige gevangenschap — misschien wel in een vochtigen kerker. Als de oorlog eenmaal aan den gang was, kwam eerst recht de wederzijdsche verbittering.... Angstvallig had hij vandaag op het weer gelet — hij wist, dat er storm op til was.

Dat was zeker — *als* ze 't waagden, dan zou er een wonder van den hemel moeten gebeuren, wilden ze 't er levend afbrengen.

Zoo, terwijl hij heen en weer werd geslingerd tusschen hoop en vrees, naderde het beslissende oogenblik.

„Hou je gedekt hoor!” fluisterde Michiel, „als ze je

snappen, zijn we der gloeiend bij ook!”

Van den walkant klonk nu reeds lustig gezang uit de herberg.

De hemel was inktzwart — geen maan, geen enkele ster liet zich ontdekken — de kansen stonden prachtig.

Wel kwam er meer wind opzetten. . . .

Voorzichtig liet Cornelis zich zakken en hield zich, plat op den grond, een poosje doodstil.

Toen kroop hij behoedzaam verder, telkens even luisterend. . . .

Z'n hart klopte in z'n keel, toen hij na eenige oogenblikken voetstappen vernam. Hij hield zich muistil. . . . spitste tegelijk z'n ooren. Straks liepen ze nog over hem heen. . . .

Zijn oogen, die nu reeds aan de duisternis gewend waren, ontdekten al spoedig een rotsblok. . . .

Voorzichtig schoof hij er op af. . . .

Kwamen de stappen dichterbij, of verwijderden ze zich?

Z'n handen tastten reeds zoekend vooruit. Gelukkig — hij was er!

Op een tien meter afstand zag hij nu plotseling een gedaante, die zich langzaam voortbewoog.

Toen hoorde hij niets meer en hield den adem in van schrik. De gedaante was plotseling blijven staan.

Was het een uur, of een minuut?

„Heere God, help ons. . . .” bad hij, „laat 'et niet mislukken. . . .”

Toen wandelde „het zwarte spook” weer langzaam verder — in de richting van de loods.

Onbeweeglijk bleef hij zitten.

Een deur ging open — bij 't flauwe licht herkende hij. . . . Jan-zonder-neus!

„Dacht ik 't niet. . . . Zeker nog eens naar z'n schuit geweest. . . .” Maar wat moest die kerel op dit uur bij de soldaten doen?

Stemmengegons drong tot hem door, doch hij kon niets verstaan. Zou hij de soldaten gaan halen? Had hij misschien de omgeving voor hen verkend? Even later ging de deur wéér open — en jawel — Jan voorop en achter hem de bewakers.

Waren 't er vier of vijf — of allemaal?

In optocht ging 't naar de herberg!

Cornelis haalde verruimd adem.

Net, zooals ze gedacht hadden. . . .!

Nog een poosje bleef hij roerloos zitten, — zou er *niemand* zijn achtergebleven? Door groote nieuwsgierigheid geprikkeld, schoof hij langs den grond in de richting van de loods, doch ontdekte geen enkel teeken van leven. Langzaam vorderend kwam hij nader. Op een paar meter afstand bleef hij even rusten.

Zou hij 't wagen?

Ze hadden 't licht laten branden; er kon dus nog volk zijn achtergebleven — of — was dat een krijgslist, om hen in den waan te laten, dat ze bewaakt werden?

Vooruit — niet bang zijn — allo — ik *moet* zekerheid hebben, of de weg vrij is. . . .

Plotseling knikte hij voorover en spartelde in een greppel — met een doffen plof viel er iets naast hem neer. Cornelis klemde z'n tanden oopen. . . . was z'n laatste

uur geslagen? 't Bleef stil om hem heen.

Na eenige oogenblikken dorst hij zich voorzichtig op te richten.

Wat was daar naast hem gevallen? Een levend wezen? Onrustig flakkerde het licht in de loods als voer er een luchtstroom langs. . . .

Vastberaden en zonder tijd te verliezen ging het nu op 't doel af, zonder één oogenblik onvoorzichtig te zijn. Er hing teveel van af! Eerst tastte hij rond zich heen — vond toen een. . . . leege ton. . . .! Voorzichtig gluurde hij door een kier naar binnen en zag het vertrek verlaten —. Er was *niemand* achtergebleven.

Hij had wel naar de pink terug willen *hollen* van blijdschap!

De achtergebleven maats waren niet weinig verontrust over het lot van hun makker. Zou hij gesnapt zijn?

Ook zij hadden de zwarte gedaante van Jan-zonderneus gezien, doch toen ze verder geen gerucht vernamen, hoopten ze, dat alles naar wensch ging.

Er was nog niet eens een goed kwartier verlopen en het leek hun wel, of ze *uren* hadden gewacht, toen ze eindelijk Cornelis hoorden terugkomen.

„Alles is veilig, maats. . . . kòm en vergeet niks!” riep de verspieder zacht, doch dringend. Eigenlijk had hij wel willen *schreeuwen* van opwinding.

De laatste, die de boot uitklom, was schipper Arie Bruin.

Hij deed het werktuiglijk.

Nu begon de gevaarlijke tocht naar het scheepje van

Jan-zonder-neus, bijna vlak langs de herberg.
„Bùkken. . . . maats! Bukken dan toch!” waarschuwde
Cornelis telkens.

Michiel Pronk liep snel naar den doornstruik en groef
met koortsachtige haast het brood op.

Arie Dijkhuizen droeg de kruik met water.

„Bùkken, schipper!” snauwde deze den stuurman toe,
die bijna rechtop liep.

Dichter en dichter naderden ze het gejoel in de herberg.

Als nú de deur openging!

Ze klemden de tanden op elkaar en schoven slechts
langzaam voort.

Cornelis was al voorbij.

Toen volgde Arie Dijkhuizen.

Daarna, bijna op een drafje, Michiel Pronk.

Waar bleef nu de schipper. . . . ?

„Kom je nog. . . . ?” riep Michiel zacht.

Inderdaad — hij kwam en wischte zich ondanks de
winterkou het zweet van het gezicht.

De maats zagen niet, hoe benauwd Arie Bruin het
had. . . . Ging hij nu toch een wissen dood tegemoet?

Waarom liep hij nu tòch mee?

Op den tast ging het nu snel naar het bootje van Jan-
zonder-neus.

„Hièr. . . . !” riep Cornelis gedempt.

„Voorzichtig, mannen! Geef mij het brood en het water
aan!”

Hij waadde tot de knieën in het water en voelde geen
kou.

Zijn bloed joeg koortsachtig door zijn lichaam. Vluch-

ten! vlùchten! Naar den overkant! Weg van hier —
weg uit de gevangenis!

„Waar ben je, schipper. . . . ?”

Ze klauterden in het bootje, dat belangrijk kleiner
bleek dan hun pinkje.

Cornelis had z'n jas reeds uitgetrokken en op den rand
van 't boord gelegd, waarop de riemen rustten.

Michiel volgde zijn voorbeeld voor de andere roei-
spaan. Geen geknorp en geknars mocht hun vlucht
doen ontdekken.

„Maats. . . .” hoorden ze plotseling de stem van Arie
Bruin — „maats. . . . ik zal niet meegaan — ik heb er
geen vrede mee — 't is God verzoeken. . . .”

„Kòm nou, schipper! kom vlug!” riep Michiel Pronk.
Elk oogenblik kon er iemand naar buiten komen. . . .

Inderdaad hoorden ze hem nu door het water waden.
Arie Bruin greep de boot!

„Keer terug, maats. . . .” riep hij met schorre stem en
veel te hard naar den zin van zijn makkers.

„Je brengt 't er niet levend af. . . . er komt een
vliegende storm opzetten. . . .”

„Laat lès, stuurman. . . . laat lès die boot — wij gaan
naar Scheveningen. . . . Straks zal je ons nog over-
leveren in de handen van den vijand!”

„Méé — of niet mee?” vroeg Arie Dijkhuizen kortweg.
De schipper werd opeens heel klein in hun oogen.

„Ik blijf. . . .” zei Arie Bruin met vaste stem, „zorg
voor m'n vrouw en kinderen; als ik terugkom dan zal
ik hetzelfde doen, als jullie het leven laat. . . .”

„Lès dat touw!” beval Michiel Pronk.

De riemen gleden geruischloos in het water.

„God zij met je....”

De schorre stem van den achterblijvenden schipper ver-
waaide in den wind. Gebogen ging hij terug....

Maar met krachtige slagen schoot het bootje het
duister in.

Daar — aan het eind van de haven, was reeds de paal
met het kustlicht.

Michiel stuurde er rakelings langs — de juiste weg...!

Doch op dat moment haalde Arie Dijkhuizen bij —

En nou voor t'laatst, maats.... je kan nog terug.....

en sloeg z'n arm om den paal heen. . . .

Verwonderd zagen de beide kameraden tot hun oudsten maat op.

„En nou voor 't laatste, maats. . . je kan nog terug. . . Ieder geef ik de vrijheid om hier te blijven. . . .”

De golven klotsten tegen het bootje aan. Daar ginds loeide en bruiste de ruwe Noordzee — het was nacht en hun boot was klein. . . .

„Steek af! Steek af,” riep zoowel Cornelis als Michiel. De vrijheidsdorst gaf hun leeuwenmoed.

„Steek af van land!”

Toen schoot de boot de branding in, het gevaar, den storm, de onzekere toekomst tegemoet!

Er werd niet veel meer gesproken. Ieder had zijn taak. Doch uit hun hart klom een voortdurend gebed om bijstand van hun Hemelschen Vader. —

3. KAPERS OP DE KUST

Den volgenden dag was het Zondag, 7 Januari 1781. Arie Ros zat in de kerk. ¹⁾ Telkens betraptte hij er zich op, dat zijn gedachten afdwaalden van de preek. Nu eens bleven z'n oogen rusten op de Regeeringsbanken, tegenover den preekstoel, waar de kerkmeesters, de vuurbaakmeesters en de schuitegatmeesters zaten — terwijl hij er eenige oogenblikken later van schrok, toen hij al een paar keer recht in 't gezicht van meester Samuel de Zoete had gekeken. Deze fronste even zijn wenkbrauwen en gaf Pieter Baak, den lan-

¹⁾ „de oude” kerk aan de Keizerstraat.

taarnopsteker, die naast hem was gezeten, een duwtje, toen deze, bezwaard door den slaap, indutte.

Jan Ros dacht in deze dagen vaak aan de niet-teruggekeerde maats Hij had er óók bij kunnen zijn

En met eenige onrust dacht hij aan z'n vader, die gisteren al thuis verwacht was en wiens hoeker ¹⁾ nog steeds niet voor de kust viel te bespeuren.

Dan weer zag hij op tot den predikant, Ds. Van Steenveld, toen deze, aan het slot van zijn predicatie, een ernstig woord tot de gemeente richtte in verband met den nood der tijden.

Iets later dan gewoonlijk was de dienst geëindigd en stroomde het kerkgebouw leeg.

Aanstands spoedde Jan Ros zich in gezelschap van eenige kameraden naar het kalhuis, ten einde daar, met andere nieuwsgierigen, den horizon af te turen, of er pinken in 't zicht waren.

Doch wat is dat?

Bovenop de Kerkwerf, daar, waar men het eerste uitzicht op zee heeft — stond een groepje mannen, druk te praten en te wijzen

Een hunner wenkte naar de kerkgangers.

Wat zou er aan de hand zijn?

De pink van reeder Koek?

Op een drafje liep Jan Ros naar boven.

Nauwelijks zag hij de zee, of zijn verbaasde oogen bleven rusten op een groot schip

„Een Engelsche Kaper!” hoorde hij roepen

En wiens pink poogde daar tevergeefs te landen?

¹⁾ Visschers-pink.

„Een Engelsche Kaper!” hoorde hij roepen.....

„’t Is mijn vader.... de „Johanna Hogenraad”....
mááts.... ’t Is mijn vader....!” riep hij luid.

Direct had hij den hoeker herkend.

In een draf wilde Jan naar het strand loopen, doch de
ouderen hielden hem vast.

Flauw drong het geluid van schieten tot hem door.

„Laat me gáán.... laat me dóór....!”

Jan Ros rukte zich los en hólde naar beneden.

Zijn vader achtervolgd door een Engelschen Kaper!

En juist, nu het eb was en er haast niet viel te denken aan landen!

In een kort oogenblik had hij den gevaarlijken toestand overzien en de hachelijke positie van de pink overwogen.

Snel rijpte zijn besluit: hij zou z'n vader te hulp snellen bij diens vruchteloze pogingen om te landen.

Geen mensch hield hem tegen. — Geen Kaper joeg hem vrees aan.

Even later liep hij al op 't strand.

Op de „Johanna Hogenraad” was alles in rep en roer. Eerst door den noordenwind afgedreven tot bij Goeree, — liep de wind plots den volgenden morgen om in 't westen. Nog had stuurman Klaas Ros den steven niet gewend, of er kwamen drie Engelsche Kapers op hem af.

„Dat wordt meenens!” zei de stuurman en goede raad was duur, want wat vermocht hij met zijn eenvoudige visscherspink tegen drie zwaargewapende Kapers?

Voor den wind ging 't nu. „Alle zeilen bij, maats!”

Doch jawel! Aanstonds zetten de kotters den hoeker na.

„God zij dank!” riep de schipper opeens....

De matrozen keken hem verwonderd aan.

Kwam er hulp opdagen?

Hun oogen zagen naar alle kanten uit en toen.... zagen ook zij!

Een plotseling opgekomen mist had een der kotters reeds verhuld.... Na weinige oogenblikken verdween ook de tweede.... Doch de derde, die hen

dicht op de hielen zat, bleef den korten afstand hardnekkig bewaren en liet zich niet beetnemen door den mist.

Het werd een vlucht op leven en dood.

Na eenige uren kwam de oude, Scheveningsche kerktoren reeds in zicht.

Het was, alsof de mannen weer moed kregen!

Wie weet. . . . Misschien daagde er hulp!

„'t Is nog laag water, maats. . . . we kunnen alevel niet landen. . . .!” zei de schipper bezorgd.

„Zzzzt!”

Daar vloog een kogel rakelings langs zijn ruigen zeemanskop en versplinterde een gedeelte van den mast.

Klaas Ros keek even beteuterd. Dat was geen dagelijksche kost voor den eenvoudigen visscher.

Werktuiglijk krabde hij achter z'n ooren, voelde naar z'n hoofd. . . .

„Zzzzft. . . . Floep!”

Daar schoot er een door 't zeil.

„Ze hebben ons al gezien!” schreeuwde een der matrozen, die naar den wal tuurde.

Aller oog vestigde zich op de kust. Bovenaan de Kerkwerf stond 't nu zwart van menschen.

Maar ondertusschen begon het den Kapers te vervelen — straks ontging hun de buit nog!

Het was een wonder, dat er niemand geraakt werd, want het schieten nam plotseling in hevigheid toe.

„Der komt er een naar ons toe!”

Klaas Ros gunde zich haast geen tijd om te kijken, zoo-

zeer nam z'n poging, om ondanks de eb te landen, z'n gedachten in beslag.

Telkens weer sloegen de golven de boot terug. . . . 't was om hopeloos te worden. Hij kon niet over de zandbank heen komen bij laag water. . . .

Weer knalden er schoten. . . . de pink dreef hardnekkig in de richting van den Kaper, die almeer naderbij kwam. . . .

Bang zijn? Dat nooit!

Met mannenmoed heesch Klaas Ros in den hoogsten nood de driekleur. Als hij de nederlaag moest lijden, dan met eere!

„Voor God en Oranje!”

Deze daad prikkelde de Engelschen tot een hevigen uitval.

Het zeil was nu al doorzeefd met kogels. . . .

„Schipper. . . . der zwemt er een naar ons toe!”

Nu keek ook Klaas Ros naar den walkant.

Welke vermetele Scheveningsche inwoner dorst dat wagen?

Inderdaad — de zwemmer kwam al nader.

Ook de Kapers hadden hem blijkbaar in de gaten gekregen, want telkens zagen ze het water rond hem opsprengen!

Hoor — daar klonk een stem. . . .

„'t Is me zeun. . . .!” schreeuwde Klaas Ros opeens,

„'t is me zeun. . . .!”

Met forsche slagen zwom Jan Ros nader, terwijl het ijskoude water hem omsloot.

De kogels floten hem om de ooren — telkens zwenkte hij en naderde snel de pink. . . .

„Een touw! Vááder. . . . een tòuw!!” riep hij over het water.

Hij was nu door de branding heen.

Onmiddellijk werd 't hem toegegooid. . . .

Nauwelijks was hij naar boven geschen of hij sprong naar den achterstevan en schreeuwde: „'t Roer aan lij! Je legt met den boeg krek tegen de bank. . . . we moeten er in de schuinte opzetten. . . . 't Zeil moet om!”

Zonder woorden voldeed Klaas Ros onmiddellijk aan 't bevel van zijn dapperen zoon. . . .

Zou 't gaan?

Jawel — daar schoof, met een paar driftige schommelingen, de „Johanna Hogenraad” netjes door de branding op het zand.

Rap sprong de bemanning uit de boot. . . . waadde door het water en. . . . gered!

Een gejuich steeg op uit de menschenmassa, die in de grootste spanning 't waagstuk had gevolgd.

Moeder Ros had de grootste moeite haar man en zoon mee naar huis te krijgen om hen van droge kleeren te voorzien.

„Goed zoo, maatje. . . . knap gedaan, hoor!” prees de lantaarnopsteker luid.

En Klaas Ros was, ondanks alle gevaren, trotsch op zijn zoon. . . .

Nauwelijks hadden ze zich verkleed of vader en zoon begaven zich weer naar buiten, doch niet, voordat ze

den in draf loopenden
Scheveninger.....

van Moeder Ros een paar heerlijke koppen koffie gedronken hadden.

De Kaper bleek niet van plan, z'n reeds vermeenden buit op te geven. Hij bleef hardnekkig voor het strand kruisen.

Ook Ds. Van Steeneveld kwam even de pastorie uitloopen en wenschte de mannen hartelijk geluk met hun redding.

„Straks, als 't hoogwater is, komt de pink weer vlot. . . .” zei Klaas Ros bezorgd, „en wat dan, Dominee?”

De predikant knikte. 't Gevaar was nog niet geweken. Van links en rechts werd er raad gegeven — maar wie had er *goeden* raad?

Het was weer Jan, die een kloek besluit nam.

„Vader — ik ga temet ¹⁾ naar den Prins. . . . ik ga hulp halen. . . .!”

Het was alsof Jan zich hoe langer hoe moediger begon te voelen.

„Ik loop hard!” riep hij nog en hij voegde tegelijk de daad bij 't woord. Binnen weinige oogenblikken was hij reeds uit 't gezicht verdwenen. . . .

¹⁾ Meteen.

„Hééla — waar moet dat naar toe?”

Reeds van verre had de tolgaarder den-in-draf-loopenden Scheveninger zien aankomen.

Hij kon wel binnen blijven, want hij was niet gewend de Scheveningers 't vel over den neus te halen.

Maar toch — dat hard loopen was vreemd! Hij kon toch wel eens even hooren. Zoo schoof hij een raam open en riep Jan van verre reeds toe: „Waar moet dat naar toe? Zit de Schout je soms op de hielen?”

Jan zwaaide afwerend met de hand.

„Kapers op de kust....” riep hij, bijna zonder adem.... „Ik moet naar den Prins....!”

„Wat zèg je.... Kápers op de kust....? Vrouw.... hoor je dat?”

Hij snelde naar beneden, doch Jan liet zich niet ophouden. Hij moest voort!

„Kapers op de kust.... Schieten! Vanmiddag hoog water....! De pink vlot komen!” Verwarde brokstukken van zinnen bleven in z'n hoofd hangen.

„Vrouw, dat wordt druk vanmiddag! Ik ga 't volk waarschuwen!”

Weg wàs hij!

Dat kon een goed zaakje worden!

Straks liep half Den Haag leeg.... *door zijn tol....!*

Jan Ros was doodop.

Heel den Scheveningschen weg had hij 't volgehouden — doch nu kòn hij haast niet meer.

Eerst in het Noordeinde herkreëg hij z'n moed....

z'n beenen trilden van vermoeidheid....

Bij 't Heulstraatje gekomen, zag hij plots geweren en sabels.... en soldaten!

Dan is de Prins er ook wel! dacht hij en volgde de soldaten door het Voorhout. Ze liepen in de richting van het Plein.

Nieuwsgierig trok hij mee met den drom menschen, die evenals andere Zondagen, was uitgetogen om getuig te zijn van de parade.

Hertog Lodewijk van Brunswijk, de toenmalige veldmaarschalk, hield bijzonder veel van parades en koos daartoe uit.... den Zondag....

Jan wist wel, dat velen dit niet goedkeurden, doch op dat oogenblik was hij zelfs *blij*, dat het parade was.... hier waren soldaten en daar.... Ja, daar ontdekte hij ook den Prins....!

Vast en zeker! dat moest de Prins zijn, dáár, naast den Veldmaarschalk. Hij herkende den Erfstadhouder aan de ster, die op zijn borst schitterde en aan de witte pluim op zijn hoed.

Maar hoè er bij te komen?

Voetje voor voetje drong hij zich door de dichte haag nieuwsgierigen.

„Hei, tarbot-schol, je ben hier niet onder je kornuiten!” beet een Hagenaar hem toe, wiens teenen even in de knel waren geweest met Jan's stevige schoenen....

Hij hoorde het nauwelijks en glipte door het laatste haagje heen.... Maar, o wee! daar stonden de schildwachten!

Hun fiere paarden snoven.

En toch: hij moèst er door . . . hij moest zelf den Prins spreken . . .

Ongeduldig wachtte hij nauwelijks de kans af, door de ruitery heen te glippen. Juist, toen hij 't waagde, onder den kop van een paard door, het parade-terrein op te loopen, stoven twee ruiters te hulp en drongen hem niet al te zachtzinnig terug.

Tegelijkertijd begaf de Prins zich met den Veldmaarschalk naar den anderen kant van het Plein . . .

Van alle kanten werd Jan uitgejouwd. 't Meest door de Hagenaars, die met zijn armen en voeten hadden kennis gemaakt.

Mismoedig trok hij terug. Dan maar aan den anderen kant probeeren. Zoo gauw gaf hij den moed niet op. Achter de menschenhaag, waar 't rumoer was, liep hij op een drafje met de witte pluim van den Prins mee. Allo! nog maar eens probeeren, dacht-ie, toen hij de pluim zag stilhouden. Het leek wel, of de Prins nu vlak voor de schildwachten stond. Dat zou fijn zijn!

Maar het kostte Jan nu nog veel meer moeite door het gedrang heen te komen. Ieder wilde zoo dicht mogelijk bij den Prins en den Veldmaarschalk staan en ook hier moest zijn Scheveningsche afkomst 't ontgelden, doch niettemin gelukte het hem een der soldaten te overtuigen, dat hij met een belangrijke boodschap uit Scheveningen kwam.

Zonder verdere toestemming af te wachten, duwde hij den kop van het paard in de hoogte en glipte tusschen de wacht door. Fluks nam hij z'n zeemanspet af en stapte regelrecht op den schimmel van den Prins toe.

Deze had hem reeds in 't oog gekregen en wenkte hem goedkeurend.

Nu stond hij voor den Erfstadhouder en den Veldmaarschalk.

Even benauwde 't hem, doch toen zei hij moedig:

„Prins, er is een Kaper op de kust, een Engelschman, vlak voor Scheveningen. En als hij niet weggejaagd wordt, pakt-ie met het opkomen van het water de pink waarop mijn vader stuurman is.”

„Zoo, zoo!” zegt de Prins en knikt even tegen Hertog Lodewijk van Brunswijk.

„En is er maar één Kaper?” informeerde de Stadhouder.

„Er zijn er drie geweest,” vertelde Jan, „maar deze zijn door mijn vader uit 't oog verloren. Een is er overgebleven en heeft onze pink sterk beschoten. Hij blijft nu voor het strand heen en weer kruisen. . . . Vanmiddag is het hoogwater. . . . en dan kan hij de pink nog buit maken. . . .”

Even beraadslaagde de Prins, en Jan wachtte in spanning af wat de Stadhouder zou doen. Hij wist, dat deze den Scheveningers een goed hart toedroeg. Meermalen vertoonde hij zich op het strand en in het dorp.

De menigte had ook reeds ontdekt, dat er iets bijzonders gaande was en de schildwachten hadden de handen vol, de opdringende massa in bedwang te houden.

Toen boog de Prins zich licht voorover en sprak luid tot den Hertog: „Onze plicht is te waken voor de veiligheid van de eigendommen der bevolking. Veld-

maarschalk, laat de ruiters en garden terstond naar Scheveningen oprukken. Ik ga er zelf ook heen!"

Onmiddellijk werd de parade afgelast.

Jan bleef in de nabijheid van den Prins, dat leek hem 't veiligst en bovendien had hij niet voor niets gehoord, dat deze zelf mee zou gaan naar Scheveningen.

Z'n hart bonsde van vreugde.

Slechts weinige oogenblikken daarna bewoog zich een bonte stoet door het Noordeinde.

Voorop een detachement van de Hollandsche „guards" te paard, daarachter de Prins en de Veldmaarschalk, terwijl de stoet werd gesloten door 22 grenadiers van de Hollandsche en 22 grenadiers van de Zwitsersche garde. 't Geheel omstuwde door een nieuwsgierige menigte.

Vol trots stapte Jan Ros naast het paard van den Prins.

De tolgaarder zag den stoet reeds van verre aankomen en wreef zich de handen.

Als een loopend vuurtje had zich het nieuws door gansch Den Haag verspreid en allerwegen liep men uit om mee te trekken naar Scheveningen. . . .

De tolgaarder had met zijn vrouw de handen vol. . . .

Intusschen begon de toestand in Scheveningen er minder rooskleurig uit te zien. Naarmate het meer hoogwater werd, kwam de Kaper brutaal nader.

„Hij gaat landen!" riep Peter Baak, die 't grootste woord had. „Je zel 't zien!"

Honderden vrouwen en kinderen waren mede uitge-loopen om de bewegingen van den roover gade te slaan.

In grooten getale stond men op 't strand de kansen te wikkelen en te wegen.

Opeens floot een kogel boven hun hoofden.

De paniek was algemeen. . . .

Gillende vrouwen en schreeuwende kinderen werden door de onthutste mannen van 't strand gejaagd.

In een ommezien was het verlaten.

De visschers hadden zich onmiddellijk gewapend met bijlen, knuppels en geweren — men dacht niet anders, dan dat de Kaper spoedig zou landen.

Opeens ontstond er beweging in de Keizerstraat. Van verre hoorde men het volk uit Den Haag reeds naderen en nauwelijks herkenden zij den Prins met zijn staf aan het hoofd der ruitery of direct juichten er stemmen:

„Leve de Prins. . . . Oranje boven!”

De visschers zwaaiden met hun primitieve wapenen:

„Leve de Prins! Oranje boven!”

De moed herleefde.

Ook Ds. Van Steeneveld trad buiten zijn pastorie en maakte een buiging. Doch de Prins liet zich door niets en niemand ophouden.

Met triumph in de oogen, liep Jan naast het paard van den Stadhouder.

Zijn dorpsgenooten riepen en wuifden hem allerwegen toe.

Inmiddels posteerde zich de artillerie op het duin. De Prins stelde zich aan het hoofd der ruiters, om naar het strand te rijden.

Doch dat was den Scheveningers teveel.

Ze grepen het paard bij den toom en beletten den Stadhouder verder te gaan.

„Véél te gevaarlijk — de kogels vliegen over 't strand. . . .” zei de Schout, Dominicus Dijkhuizen.

Slechts noode liet de Stadhouder zich overreden en posteerde zich achter het duin.

In galop rukten de ruiters nu zonder den Prins op, twee aan twee, gevolgd door de grenadiers.

Wat zouden de Engelschen doen?

De spanning leefde op aller gezicht.

Zoo gauw de Kaper de artillerie op het duin in 't gezicht had gekregen, begreep hij dat de zaak verloren was; hij wendde den steven en koos het ruime sop!

Diep in 't hart stelde deze afloop Jan te leur. Hoe graag had-ie den zeeroover de volle laag gegeven! Het verdiende loon.

In gedachten had hij al flink afgerekend met den vijand, als de eenige rechtmatige vergelding voor het leed en den angst, zijn vader aangedaan. Voor zijn part hadden ze de schuit even flink onder vuur genomen....

Hij had zich hoe langer hoe meer de held van den dag gevoeld. . . . En nu. . . . daar ging de Kaper — niet eens onschadelijk gemaakt. . . .

Op de Kerkwerf kwam hij Ds. Van Steeneveld tegen.

„Wel Jan. . . . wat denk je er van. . . .” zei deze, hem glimlachend op den schouder kloppend. . . .

Jan trok even met de mondhoeken.

„Mij komt de wrake toe, m'n jongen, denk daar aan,

hoor Je hebt je kranig gehouden, maar wees blij, dat er geen bloed vergoten is” Al spoedig schaarden zich vele omstanders om Jan, die tòch de held van den dag werd. Daar kwam de Schout ook al aan.

„Is Jan Ros daar?” vroeg hij.
„Jawel, Schout!”

„Bij den Prins komen, zeun, mèt je Vader” wenkte hij. Toen de Stadhouders zich tot in de kleinste bijzonderheden had laten inlichten over de vlucht en de moedige houding van vader en zoon, sprak hij zeer waardeerende woorden, die het hart der beide mannen goed deden.

„Wien God bewaard, is wel bewaard, Prins” — zei Klaas Ros aangedaan.

„Zoo is het, Ros” antwoordde de Stadhouders. Toen tastte de Prins in z'n beurs en gaf hun vijf ducaten „om goeden sier te maken”.

Bij zijn terugtocht werd de Stadhouders tot bij den tol toe vergezeld door de dankbare bevolking, onder steeds weerkerend gejuich: Oranje boven! Leve de Prins!

Scheveningen was er mooi afgekomen.

kwam hij Ds. van Steeneveld tegen.

Slechts een enkel dak werd door een verdwaalden kogel getroffen.

Den geheelen dag bleef het ongewoon druk op het dorp. Tot laat in den middag stroomde men zelfs uit de omliggende plaatsen toe. Het leek wel een feestdag, inplaats van een rustdag. Alles was in de war.

Zoowel de drinkgelegenheden als de tolgaarder voeren er wel bij.

's Avonds tracteerden Jan Ros en zijn vader de visschers, die hen hadden geholpen.

Niet lang daarna zong er een dichter:

„Staat als helden, Scheveningers!
Voor bespringers
Van uw pinkjes op het strand.
Dat voortaan geen buit-opzoeker
Weer een hoeker
Na durft jagen tot aan land.” ¹⁾

4. JONGENS VAN STAVAST!

Eerst laat in den avond was de rust weergekeerd in het dorp.

Wie had ooit zoo'n veelbewogen Zondag beleefd?

Doch niet overal was er vreugde in de woningen. Er waren eenvoudige visschershuisjes, waarin de bewoners den slaap niet konden vatten; wier onrust over het lot hunner geliefden nog was versterkt door het bange avontuur met den Engelschen Kaper.

¹⁾ J. C. Vermaas, Geschiedenis van Scheveningen II, blz. 342, Den Haag 1926.

Moeder Spaans lag met open oogen in het donker te turen. De onrust hield haar wakker. De klapwaker deed reeds zijn tweeden rondgang door het dorp en zong zijn eentonig liedje:

„Elf slaat de klok,
Trek uit je rok.
Ik zal waken en
Gij zult slapen. . . .”

Doch de op andere tijden zoo geruststellende roep, vermocht het onrustig hart der vrouwen, moeders en kinderen niet te kalmeeren.

Ze luisterden naar het bruisen van de branding. . . .

Als ze hadden gewéten, hoe daar, in den donkeren stormnacht de drie dappere mannen in hun kleine boot met leeuwenmoed vochten tegen de machtige elementen. . . .!

„'t Wordt al licht, maats!” zei Michiel Pronk, die tegen den aanbrekenden Zondagmorgen aan 't stuur zat.

Den ganschen nacht hadden ze elkaar afgewisseld; onvermoeid hadden ze de roeiriemen gehanteerd.

De mist was opgetrokken; de sterren stonden nu helder aan den hemel. Gelukkig was de sombere voorspelling van Arie Bruin niet uitgekomen. Er woei een flinke bries, doch van een „vliègenden storm” was geen sprake.

Gestaag kromden zich hun ruggen. Soms zwegen ze

uren aaneen — al hun aandacht gespannen op het zware werk.

Cornelis Spaans weerde zich dapper. . . . hoewel z'n handpalmen hem nu reeds erge pijn deden. Hij *wilde* niet denken aan slaap. . . .

Toch, zij 't eerst nog ongemerkt, werden hun bewegingen al trager en trager. Toen 't eerste morgenrood in 't Oosten glom, voelden ze zich dood-vermoeid. . . .

Eindeloos en mateloos werd het uitzicht over de Noord-zee.

„Ik weet wat. . . . mannen,” riep Arie Dijkhuizen op eens.

De anderen veerden reeds op uit hun vermoeide houding.

„We trekken onze hemden uit en maken er een zeil van!”

„Daar zeg je wat, maat!” vielen de anderen hem direct bij. „Daar zeg je zoo wat!”

Fluks gooiden ze de jas uit.

De koude noordoostenwind blies langs hun reeds verkleumde lichamen. . . .

Even de tanden op elkaar!

Maar hoè 't linnen aan elkaar gekregen?

„Wacht 'es — wacht 'es. . . . dat is waar ook!”

Cornelis graaide in z'n broekzak en hield een oogenblik later vol triumph drie riempjes omhoog. . . .

„Eerlijk gevonden bij de loods!” lachte hij.

Of die nu te pas kwamen!

Met vereende krachten werd de in de boot gevonden stok van Jan-zonder-neus overeind gezet — een roei-

riem omgetooverd in een ra, waartusschen 't linnen werd bevestigd en. . . . de wind deed de rest!

In den top wees een wapperende halsdoek de windstreek aan!

„Ik zie de soldaten al zoeken. . . . Hà. . . . wat zal die Jan-zonder-neus raar opkijken!”

Het was, alsof ze opeens overmoedig begonnen te worden. Hoe meer de wind in hun „zeil” joeg — hoe harder ze hun verwenschingen naar de Engelsche kust zonden.

Straks werd 't sober ochtendmaal genoten.

Arie Dijkhuizen nam den plicht van den schipper waar.

Na het rantsoen brood en water, las hij met eentonige stem den een-en-negentigsten psalm:

„Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen. Ik zal tot den Heere zeggen: Mijn toevlucht en mijn burg, mijn God, op Wien ik vertrouw.

Want Hij zal u redden van den strik des vogelvangers, van de zeer verderfelijke pestilentie.

Hij zal u dekken met Zijn vlerken en onder Zijne vleugelen zult gij betrouwen. . . .”

Zondagmorgen!

Stil gingen hun gedachten onder het lezen. Zou God uitkomst geven? Zouden ze 't geluk hebben, straks gezond en wel te Scheveningen te landen? Toen zongen ze, zooals ze gedaan hadden in hun gevangenschap in Sools, een psalm. Het was als een gebed tot den God van hun doop — den God hunner vaderen:

„Gij zijt, o Heer, van d'allervroegste jaren
Voor ons geweest een toevlucht in gevaren.
Eer berg en rots uit niet geboren waren,
Eer d' aarde rustt' op hare grondpilaren,
Van eeuwigheid, o God, die eeuwig leeft,
Zijt Gij de God, die eind noch oorsprong heeft.”

Een stip aan den horizon!

Nog een stip!

Nog één!

Drie paar ervaren oogen tuurden naar de schepen . . .
de masten waren reeds zichtbaar.

„Snel!” beval Arie Dijkhuizen. „Néér dat zeil . . . en
plat in de boot! 't Zijn Engelsche Kapers!”

Met koortsachtige haast onttakelden ze het zeil.

Fluks sprongen er twee aan de riemen en roeiden uit
alle macht tegen den stroom op, wèg uit 't gezicht der
Kapers!

Na een uur verdwenen ze langzaam uit 't gezicht . . .

Ze haalden weer ruimer adem — dat was even
schrikken!

Hun eerste werk was: het mastje weer opzetten.

Later op den dag scheerden er eenige meeuwen aan —
schel krijschend . . . 't Was een aangename afleiding,
maar 't konden ook voorboden zijn van den storm . . .

De korte dag liep al weer ten eind. Donkere wolken
verhaastten de vroeg vallende duisternis.

Na eenige uren konden ze geen handbreed meer voor
oogen zien.

Toen begon het vechten tegen een machtigen vijand....

Hun oogen werden bezwaard door den slaap. . . .

Telkens moesten ze zich geweld aandoen, niet in te sluimeren op de gestadige muziek van de aangroeiende golven. . . . Reeds meer dan vier en twintig uren waren ze nu in de weer.

De eerste regendroppelen waren gevallen en na eenige oogenblikken joeg de regen in striemende vlagen op hun lijf.

Uur na uur verging, terwijl het bootje voortschoot door de duisternis. Cornelis sloeg zich telkens met de hand het koude zeewater in 't gezicht — wàkker — wàkker moest hij blijven. . . .

Michiel Pronk zat aan 't roer — waakte of droomde hij?

Hij zag het duin en 't dorp verrijzen uit zee. . . . duinen en menschen stonden op den uitkijk. . . . Nog slechts eenige oogenblikken en hij sluit z'n vrouw en kinderen aan z'n hart. . . .

Maar dan opeens — schrok hij wakker. . . . een golf sloeg in de boot. . . . 't mastje schokte en knakte — plofte toen neer. . . .

IJlings schopten ze hun hoosblokken ¹⁾ uit. . . . iedere seconde was kostbaar.

De golven rezen angstwekkend hoog — ieder klampt zich vast — zou 't met hen gedaan zijn?

Al meer nam de storm toe. Golven schuim spatten over den boeg, er was bijkans geen houden aan!

Nieuwe slagzeeën deden hun 't hart bijna verstillen van schrik.

¹⁾ Klompen.

Geen sturen baatte meer.

„Gooi 't anker uit. . . .” schreeuwde Arie Dijkhuizen,

„'t kan niet langer zoo. . . .”

„We zijn in doodsgevaar. . . .”

Cornelis sloot de oogen.

„Heere, sta ons bij. . . . O God, wees ons genadig. . . !”

Wéér rees het morgenlicht — slechts een grijze streep.

Opnieuw grepen de maats naar de riemen — met verkleumde, ontvelde handen.

Michiel Pronk schudde het kompas — voor 't eerst slingerde het weer schommelend om — en wees 't noorden. . . .

Tegen twaalf uur werd het laatste rantsoen verdeeld. Zwijgend aten ze, terwijl de honger hun de maag toekneep.

Ze scholden niet meer op de Engelschen — er was schier geen verweer meer in hun lichaam.

Zelfs hun geest verdofte met het uur.

Toen stond Arie Dijkhuizen op.

„Ik ben de schuld, maats. . . . ik had den schipper bij moeten vallen.”

Aanstonds werden de anderen deze zelfbeschuldiging af.

„Wij hebben 't zèlf gewild. . . .”

„Vooruit dan, mannen — voor 't laatst onze krachten ingespannen. . . . We moeten nog vóór den avond de kust bereiken! Als we niet blijven roeien, zijn we verloren!”

Toen spanden zich hun spieren nogmaals — ze hadden nauwelijks meer gevoel in hun verstijfde lichamen.

Werktuiglijk rukten hun roode, gehavende handen aan de riemen....

„Land.... land! ik zie land!!”

Rechttop stond Arie Dijkhuizen en liet het stuur los — zijn stem sloeg over.

„Waar — —?”

Het was alsof ze 't nauwelijks konden gelooven!

De boot slingerde, wyl niemand het roer hield.

„Dáár.... land! een torenspits!”

Toen, ontroerd, zagen ook de anderen de lange, zwarte streep.... Hun stem verstikte in tranen — *het was de toren van Monster!*

„En dáár....!” wees Arie Dijkhuizen in de richting van Scheveningen.... maar hij voltooide den zin niet. Beide handen sloeg hij voor de oogen en *snikte, snikte....*

Heel Ter Heide, het schamele visschersdorp, liep uit, toen de kustwacht het notedopje had ontdekt.

„Een reddingsboot? Wie kon dat zijn?”

„Een linnen lap voor zeil! Wie had dat ooit gezien?”

Daar naderde Van Leeuwen, de Schepen van het dorp, en liep aanstonds op de saamgeschoolde menigte toe.

„Wat is dat voor geschreeuw hier!”

Hij was altijd kort aangebonden.

Ieder wees hem op het notedopje.

„Zie je niet, dat 't een *boot* is? Ik zie de menschen zitten — ze verkeeren in hoogen nood! Vooruit, alle

hens aan dek met reddingsmiddelen. Niet langer staan treuzelen!!”

Even later luidde de klok al 't volk bijeen.

Voerlui met hun paarden — mannen met planken en lijnen, alles begaf zich naar 't strand.

Bovenop 't duin zwaaiden de vrouwen met hun schorten.

't Was inmiddels halfvijf geworden — de duisternis daalde snel. . . .

„Vooruit, maats. . . . moed verloren, al verloren. . . . ze komen ons al te hulp!” moedigde Arie Dijkhuizen zijn uitgeputte makkers aan.

Al meer naderden ze de kokende, schuimende branding. Waar haalden ze de kracht vandaan?

Hun lichamen hingen als gebroken voorover. — Nog een paar slagen. . . . het bootje slingerde, daalde en rees hóóg op de golven der branding.

Op dat oogenblik werd een vurig ros van de landzijde in zee gereden. . . .

Bruisend schudde het 't overvloedig zeeschuim van de manen.

Meedoogenloos beukten de golven zijn breedte, sterke borst.

Een groote, ruwe golf rolde aan — de boot veerde mée op. . . . werd op het zand geworpen. . . .

Honderden armen en handen strekten zich uit naar de waggelende, uitgeputte bemanning, die zich ternauwernood op de been kon houden.

Gered! Goddank — gered. . . .!

Joelend volksgeschreeuw drong vaag tot hen door — het was, alsof de grond onder hun voeten wegzonk.

Zóó, gestut en omstuwd door de juichende menigte, bereikten zij 't gastvrije huis van den Schepen.

De gastvrouw rakelde het vuur flink op — geen schoon, droog linnen werd gespaard.

Geen uur daarna zat het drietal aan den goedvoorzien disch en weer — wie kon 't verhoeden — werd de ontroering hun bijna te machtig.

Nauwelijks hadden ze gegeten, of men stootte de huisdeur open en binnen weinige oogenblikken was het huis volgestroomd met belangstellenden

Het was dien Maandagavond, den 8en Januari 1781, bijzonder stil in Scheveningen.

Na dien rumoerigen Zondag van den Kaperoverval, hadden de meesten zich voorgenomen, dien avond vroeg ter kooi te gaan.

Het was tegen negen uur, toen men plotseling werd opgeschrikt door rumoer.

Geen wonder!

Van Ter Heide uit had de zegetocht via Den Haag, eindelijk het doel bereikt: Scheveningen!

Op een wagen, waarvoor twee vurige paarden draafden, werden de vluchtelingen uit Sools als *helden* de plaats hunner inwoning binnengereden. De familie, ijlings gewaarschuwd, vloog hen tegemoet. . . .

Heel het dorp was in rep en roer.

Tevergeefs zochten de vrouw en kinderen van schip-

per Bruin onder de geredden naar hun man en vader.... Schipper Arie Bruin zat nog in Engelsche gevangenschap. . . . Maar zooveel te meer vreugd was er over Cornelis Spaans, Michiel Pronk en Arie Dijkhuizen.

Ook het drietal vluchtelingen ut Sools werd door den Prins ontvangen en deze schonk hun een flinke som gelds.

Als bewijs van erkentelijkheid boden de mannen de boot den Prins ten geschenke aan.

Toen deze er voor bedankte, werd de inmiddels beroemd geworden boot van Jan-zonder-neus op een wagen gezet en in verschillende plaatsen als een zegeteeken ter bezichtiging gesteld.

Het waren veel bewogen dagen voor het kleine visschersdorp Scheveningen.

Met Jan Ros, den held van den Kaper-overval, was het een viertal, waarop het trotsch mocht zijn.

Zonen van het oude Holland! Kloek van daden en vroom van zin!

Jongens van Stavast!